

- Die neue Verfassung Estlands. (Tamtéž VII, 1933/34, seš. 3, 127—149.)
- Die neue Verfassung Estlands. (Zeitschrift für osteuropäisches Recht, N. F. I., 1934, seš. 4, 186—203.)
- Mintz, Moritz: Die nationale Autonomie im System des Minderheitenrechts unter besonderer Berücksichtigung der Rechtsentwicklung in den baltischen Randstaaten. (Heidelbergská disertace.) Riga 1927, 142 str.
- Montfort, M. H. de. La révision de la Constitution estonienne. (Annuaire de l'Institut de Droit Public 1934, 319—324.) Text ústavy 323—324.
- Pergler, Charles: The new Constitutions of Europe. (National University Law Review VII, 1927, č. 2, 52—76.)
- Piip, A.: The Constitution of the Republic of Esthonia. (The Constitutional Review IX, Washington 1925, č. 1, 3—12.)
- Rolnik, Hirsch: Die baltischen Staaten Litauen, Lettland und Estland und ihr Verfassungsrecht. Lipsko 1927, XII, 184 str.
- Rutenberg, Gregor: Die baltischen Staaten und das Völkerrecht. Die Entstehungsprobleme Litauens, Lettlands und Estlands im Lichte des Völkerrechts. Riga 1928, 156 str.
- Seraphin, H. J.: Lettland und Estland. (Sešit I. svazku Osteuropäische Länderberichte. Breslau 1927, 273—402.)
- The Estonian Year-book 1927 and 1929. Edited by Albert Pullerits. Tallin. Constitution and Government 9—45.
- Sokolowski: Parlamentarismus und Demokratie in den Ostseerepubliken Estland und Lettland. (Zeitschrift für osteuropäisches Recht N. F. I, 1934, seš. 2, 53—66.)
- Villecourt, Louis: Constitution de la République esthonienne, 15. Juin 1920. (Annuaire de Législation étrangère 2e série, XXII, Paříž 1925, 99—109.)
- La nationalité estonienne. (Revue de droit international privé XXII, Paříž 1927, 490—508.)
- La Protection des Minorités dans les Pays Baltiques et la Société des Nations. (Pařížská disertace.) Bordeaux 1925, 136 str. Dodatek: Loi sur l'autonomie culturelle des minorités en Esthonie 123—135.
- Wlassics, Jules baron: Le Congrès Finno-Ougrien et la Constitution de l'Esthonie. (Revue de Hongrie XXI, Budapest 1928, sv. 38, 10—12.)

HOSPODÁŘSTVÍ VNITŘNÍ A ZAHRANIČNÍ.

A. VNITŘNÍ.

Chtěli-li bychom pokračovati v přehledu o vývoji a kritice našich vnitřních hospodářských událostí a navázati na situaci vylíčenou v předprázdninovém čísle Moderního Státu, musili bychom vycházeti od programového prohlášení vlády ze dne 18. června t. r. O tomto prohlášení jsme napsali, že v něm bylo ohlášeno mnoho dobrých úmyslů, ale málo konkrétních činů, a dnes jej můžeme již charakterisovati smutnými slovy: *h o s p o d á ř s k y z t r a c e n é l é t o!* Ztracené pro zlepšení zaměstnanosti, pro oživení průmyslové výroby a našeho zahraničního obchodu pomocí zlepšení vývozu.

Není příjemno posuzovati hospodářskou situaci naši a její vývoj stále nepříznivě, poněvadž pisatel těchto kritik, byť i přísně objektivních, vystavuje se v našich poměrech nebezpečí, že bude co nejdříve podezříván ze záměrného pracování — ovšem, že ne nezištného — pro určitou stranu neb instituci. Sebe povznešenější osobnosti redakčního kruhu nad takovou insinuaci nejsou zárukou proti neodůvodněnému nízkému podezření, jako jsme viděli nedávno u příležitosti projevu sekčního šéfa dra Schieszla v Hospodářské politice.

Ne snad z obavy před zlobou, ale z důvodů věcných i vědeckých upustíme tento-

Prvotřídní pánské
a dámské krejčovství

ŠMERDA A HEŘMAN, KRÁL. VINOHRADY, Fochova třída 21.
Telefon 313-15.

kráte od vylíčení i kritiky našich hospodářských opatření a událostí v době letních prázdnin, a pokusíme se o zachycení prostředí a vylíčení atmosféry, v níž se náš hospodářský život vyvíjí, a které jsou pro naši hospodářskou i sociální politiku směrodatné. Studii tuto pokládáme za velice důležitou pro pochopení zejména těch vládních opatření hospodářských, která prostému hospodářskému rozumu se zdají tak často nepochopitelná.

Než však přistoupíme k vytčenému úkolu, nutno se zmíniti o současné naší hospodářské situaci, kterou stručně a jasně zachycuje Prager Presse ze dne 25. srpna t. r. těmito slovy: „Die wirtschaftliche Oeffentlichkeit ist vollständig desorientiert. Seit vielen Monaten hat man kein autoritatives Wort über die weitere Entwicklung und auch kein Wort über die Richtung unserer künftigen Finanz- und Wirtschaftspolitik gehört.“ — Sapienti sat!

Směrodatným a přímo osudovým pro naše hospodářství jest náš vnitřní režim politický. Tím však není řečeno, že jen sledováním vývoje poměrů politických bychom dosáhli svého úkolu pochopiti prostředí, v němž se vyvíjí náš hospodářský život, poněvadž na něj působí ještě síly sociální, kulturní a intelektuální, a jen společná výslednice všech těchto sil určuje podmínky a poměry, čili prostředí hospodářského života, z něhož tento vyrůstá.

K objektivnímu posouzení vlivu našich politických poměrů vnitřních na věci hospodářské nestačí pozorovati jejich vývoj jen od převratu, nýbrž nutno též hodnotiti vliv dřívější struktury politické a zkoumati, pokud režim předpřevratový ovlivňuje náš režim republikánský, a jak mentalita režimu dřívějšího, někdy velice těžko, jindy pak až příliš překotně přizpůsobuje se novým poměrům. Nemůže ovšem býti ani po minut vliv událostí zahraničních a nových ideí ve světové politice a ve vývoji sociálním. Prožíváme neustálenou dobu kvasu nejen doma, ale v celém světě, dobu, ve které nepronikly dosud zcela zásady moderní demokracie a nepřestaly působiti ještě zásady režimu dřívějšího. Stav této politické, ba i sociální neustálenosti obráží se i ve vývoji hospodářském, a my pozorujeme, že v životě hospodářském zápasí směry předválečné s teoriemi, které vyplývají z nových doktrin politických i sociálních.

V historii všech států dá se konstatovati, že o vedení státu vždy zápasily stavy, strany neb jiná seskupení osob, které, když se dostaly k vládě, tvořily jakousi privilegovanou třídu, vládnoucí skupinu. Taková skupina nemusí býti homogení, stará se o to přirozený vývoj a stálá změna osob na vládě zúčastněných, při čemž má velikou důležitost byrokracie, doplňovaná čím dále tím více z tříd nižších. V tomto směru vykazuje demokracie jako vládní forma tu výhodu, že rozšiřuje reservoir, z něhož se povolávají osoby na vládě zúčastněné, a skupina, kterou jsme nazvali vládnoucí, nabývá pestřejšího složení.

Zjev stále se opakujících změn ve složení vládnoucí skupiny jednotlivých států nazval profesor římské a boloňské university Robert Michel zákonem o cirkulaci stran na vládní účasti a věnoval tomuto problému knihu, která vyšla loňského roku v Berlíně pod názvem „Umschichtungen in den herrschenden Klassen nach dem Kriege“.

Nejpronikavější změny nastaly ovšem v Evropě po válce a perioda těchto změn ve složení vládních skupin se vyznačuje tím, že naprosto byly igonorovány t. zv. kulturní třídy, neboť při sestavování vlád nebyly respektovány ani rodinné výsady, ani bohatství, ani výchova a inteligence. Rozhodovala síla — početní — a činy. Ale t. zv. neintelektuální třídy se během doby zintelektualisují, neboť kultura je nepostradatelným atribu-

tem každé vlády, což jen potvrzuje Michelův zákon o cirkulaci stran na vládní účasti.

Srovnáme-li s těmito pozorováními naše poměry a charakter naší vládnoucí skupiny, pak musíme konstatovati, že cirkulační výměna účasti na vládě není ještě úplná, neboť na vládě jsou zúčastněni vedle prvků zcela nových také ještě zástupci tříd, které byly zastoupeny ve vládách dřívějších. Z toho nutně vyplývá nesourodost zájmů politických, hospodářských i sociálních v lůně samotné vlády, která vede buď ku kompromisům neb k boji mezi jednotlivými stranami (třídami), z nichž vláda jest sestavena. Poněvadž základem a předním úkolem vlády jest materiální zabezpečení státu, aby mohl dostáti svým úkolům, a protože síla i zabezpečení politické strany spatřuje se v prvé řadě ve finanční silné posici, můžeme dosti často pozorovati, že dochází ku konfliktům mezi hospodářskými zájmy stran vládu tvořících a hospodářskými zájmy samotného státu. Tento konflikt hospodářských zájmů jest buď přímý, na př. vyžadují se přímo od státu oběti pro určitou stranu, neb nepřímý, když tyto oběti mají přinésti třídy jiné, čímž se ovšem oslabuje jejich hospodářská potence v neprospěch státu.

Tyto přímé i nepřímé hospodářské konflikty mezi státem a stranami jsou u nás bohužel na denním pořadu. Co tomu pak říká demokracie? Na tuto otázku odpovídá v Hospodářské politice ze dne 17. srpna t. r. doc. dr. Z. Neubauer takto: „Naše ústava nám chtěla dáti určitou formu demokracie, náš politický vývoj vytvořil formu podstatně jinou. Formu, kterou lze charakterisovati jako vládu stran, jež ovládly všechny funkce ústavní a z velké části i veřejnou administrativu. Od převratu do dneška viděli jsme vývoj politických stran od hledisk ideových k hlediskům zájmovým a tato zájmová hlediska, pro něž někdo je příslušníkem nebo voličem určité strany, nemohou býti — při dnešním zekonomisování veškerého života a myšlení — jiná než hospodářská“.

Tato diagnosa tendencí vládní skupiny jest vlastně strašnou obžalobou dnešního vládního systému a dokazuje úzkou souvislost krise mravní s krisí hospodářskou. Vidíme, že osoby, které vládou tomuto a tímto státem kladou zájmy svých stran nad zájmy státu. Nutno spoléhati, že Michelův zákon o cirkulaci stran na vládní účasti přinese nám přeměnu lidí, kteří se dovedou povznést nad zájmy stran a budou místo politiky stranické dělati politiku státní. Chceme-li dosíci hospodářské obrody, není jiného východiska, poněvadž vzhledem k té okolnosti, že jsme daleko za průměrem světového hospodářského zlepšení, jest vážná obava, aby naše hospodářská krise nestala se trvalou neb ještě horší.

Velkou chybou mnohých politiků našich, kteří se pocitvě starají o zlepšení našich hospodářských poměrů jest ta okolnost, že se koncentrují jen na věci domácí a nechávají nepovšimnuty nejen události za hranicemi, ale i vědeckou literaturu cizí, pokud se zabývá hospodářskými problémy. Naše hospodářská krise jest jen výsekem krise světové, jest její organickou součástí a všechna opatření proti krizi ve státech, s nimiž nás váže náš zahraniční obchod obráží se i u nás. V tom směru nutno poukázati na zajímavou knihu „Recovery and Common Sense“, kterou sepsal prof. O. M. W. Sprague. (Vydáno v Bostoně a New Yorku, Houghton Mifflin Company.) V knize této vedle všeobecných úvah jsou podrobena kritice různá opatření Roosewelta a udány příčiny jejich neúspěchu. Velice instruktivní jest též kniha „Weltwirtschaftsdämmerung“, kterou vydali prof. dr. K. Haushofer z Mnichova a prof. dr. W. Vogel z Berlína (vyšlo u W. Kohlhammera ve Stuttgartě). V tomto spise jest zachycen myšlenkový chaos a rozháraná situace ve věcech hospodářských na celém světě, zejména pak ve vedoucích

intelektuálních centrech evropských a to jak v kruzích hospodářských tak i politických.

Leč tato vycházka do současné odborné literatury by nás příliš odváděla od vlastního tématu dnešní úvahy o prostředí v němž se vyvíjejí naše hospodářské problémy. Nutno se ještě vrátiti do atmosféry politické, která jest pro řešení problémů hospodářských u nás nejdůležitější.

Stále se opakující volání po centrálním vedení hospodářských záležitostí a o přibrání odborníků — politicky neangažovaných — pro věci hospodářské, jest nejlepším důkazem toho, že různorodé tendence vládních stran nedovedou úspěšně řešiti naše hospodářské problémy. Nutno si uvědomiti, že rozhodujícími v řešení věcí hospodářských jsou u nás strana agrární a obě vládní strany socialistické. Připomeňme si též heslo: „Vláda sedláků a dělníků“, kterého zejména strana agrární s oblibou i důrazem velice ráda používá. A tu musíme řešiti velice závažnou otázku, zda toto politické souručenství jest na prospěch celostátního hospodářství a v hospodářském zájmu ostatních tříd, ba i samotného dělnictva. Dosavadní zkušenosti nás opravňují k tomu, abychom tuto politickou kombinaci s hlediska čistě hospodářského co nejrozhodněji odmítli.

Předně nutno konstatovati, že strany socialistické nedovedly dosud prokázati tu houževnatost a tu průbojnost ve věcech hospodářských jako to dovedli agrárníci na úkor tříd druhých ba i státu. Druhým důležitým zjevem jest pak ta okolnost, že v politické spolupráci zmíněných stran dochází na škodu hospodářství ku **n e r o v n o r o d ý m k o m p r o m i s ů m**. Za ústupky hospodářské povolují se koncese sociální, ač jedině správným jest vyrovnávati zájmy hospodářské opět jen zájmy hospodářskými a ne jinými. Typickým příkladem vyrovnávání nerovnorodých zájmů byly poslední předprázdninové ministerské rady, v nichž agrárníci prosadili všechny své požadavky ohledně obilního monopolu za slib 40ti hodinového pracovního týdne a obligatorních sprostředkovatelen práce, ovšem s podmínkou, že tyto sociální vymoženosti se nesmějí vztahovati na zemědělství.

Nutno si pak dále uvědomiti, že většina hospodářských vymožeností agrárních dála se na úkor průmyslu, a že naše obchodní politika nadměrně ovlivňována zájmy agrárními, zatěžuje rentabilitu a tím rozvoj průmyslu. Stejně tomu tak jest i v oboru politiky daňové, kde zatížení průmyslu je nesrovnatelně větší než zemědělství, a při tom jsou vážné obavy, že při hledání nových zdrojů daňových bude to opět průmysl, který bude postižen.

Se zřetele pak nelze pouštěti ten vážný zjev, že zemědělství vzdor pozemkové reformě není schopno zaměstnati více lidí, ba právě naopak, neboť statistiky nám ukazují, že počet osob zaměstnaných v zemědělství stále klesá. Pravý opak toho je u průmyslu, který jest s to vstřebati největší část nezaměstnaných, nehledě ani ku zvýšeným výnosům jak pro stát tak i nejširší vrstvy obyvatelstva. Nelze se tudíž diviti hospodářsky myslícím, kteří nemohou pochopiti, že stát a všechny jeho vrstvy přinášejí oběti právě onomu výseku hospodářství, který jest v dekadenci a jest přes všechny oběti neschopným panujícím hospodářskou krizi zmírniti.

Tímto směrem nesou se v poslední době i úvahy vůdčích politiků stran socialistických, a není již tajemstvím, že při příští rekonstrukci kabinetu mají býti vystřídáni oni socialističtí ministři, kteří se „kompromitovali“ většími sympatiemi k agrárníkům, než bylo zdrávo. Ostatně i dělnictvo si čím dále tím více uvědomuje, že existence jeho je spjata s prosperitou průmyslu, a průmysl sám ve své nemožné politické situaci počíná hledati ochranu svých zájmů u stran socialistických. Tomu nasvědčují jak projevy při

poslední valné hromadě Svazu průmyslníků tak i některých továrníků při různých příležitostech. Z toho ovšem vzniká velká nervosita v kruzích agrárních, zejména těch, které své zájmové sféry chtěly rozšířit i na průmysl (dr. Kyjovský, Stoupal).

Z řečeného jest jasno, že v nastávající politické sezoně budeme svědky zápasu o přeskupení hospodářsko-politických sil, ku kterému nutí nelepšící se poměry hospodářské, a zůstává jen otázkou, zda naše demokracie jest tak vyspělou, aby vhodnými opatřeními vyvedla stát i všechny jeho vrstvy z těžké krise, která trvá již přes pět let. Krásně to vyjádřil profesor harvardské university Sumner H. Slichter ve studii „The Government as an Economic Manager“* slovy: „Vyžaduje-li hospodářství vedení a demokracie to úspěšně nedovede, pak tato neschopnost podrývá buď demokracii neb hospodářství neb oboje“. To budiž výstrahou všem, kteří budou rozhodovati o našich hospodářských záležitostech ve dnech nastávajících!

B. ZAHRANIČNÍ.

I pro správné pochopení světového hospodářství a jeho mezinárodního vývoje jest nutným, abychom poznali atmosféru a vlivy za jakých se tvoří a řeší mezinárodní problémy hospodářské a které určují mezinárodní hospodářskou politiku. Nejucelenější obraz a kritiku současné světové hospodářské situace podal kongres Mezinárodní obchodní komory konaný před prázdninami v Paříži, kterému u nás nebyla věnována dostatečná pozornost a zájem. President MOK F. H. Fentener van Vlissingen vydal ku tomuto kongresu obsáhlou brožuru, kterou nazval „Hospodářství dneška“. V úvodu ku svému spisu praví Fentener, že od posledního kongresu, který se konal před dvěma léty ve Vídni, v situaci světového hospodářství žádného zlepšení nenastalo, a že stále ještě chybí základní předpoklady jeho ozdravení. Konstatuje pak, že z požadavků vídeňského kongresu pro zlepšení poměrů ve světovém hospodářství nebyl splněn ani jediný. Požadavky tyto byly následující:

1. Stabilisování měn.
2. Úprava mezinárodních dluhů.
3. Vyrovnání státních rozpočtů.
4. Přijímání zboží a služeb na umoření dluhů.
5. Uvolnění devisových trhů a pohybu mezinárodního kapitálu.
6. Odstranění překážek a omezení světového obchodu.

Jsou to vesměs věci, jimiž jsme se již zabývali v úvahách dřívějších, a o nichž zkušenost učí, že stávají se tím naléhavějšími, čím více nesnáze světového hospodářství vzrůstají. Cesta po níž bylo by lze dospěti k vyváznutí z nynější neutěšené situace je naznačena správně, ale schází na prostředcích a odvaze, aby byla nastoupena.

Marným bylo volání MOK, aby se svět spojil ku mezinárodní spolupráci na poli hospodářském, která jest pro blaho lidstva nepostradatelnou. Hospodářská válka, válka kontingentů a měn rozpoutala se ještě zuřivěji než dříve. Nelze zatajovati, že hospodářská situace světa jest nejvyšší kritickou, ale to nesmí sváděti k pessimismu, že snad jest již pozdě na docílení jejího zlepšení. Nepodařilo se ještě vznítiti pravého ducha,

* *Problems of Social Security Legislation in the United States*, vydala v červnu t. r. The Academy of Political Science, Columbia University, New York.